© www.kjnt.ro/szovegtar

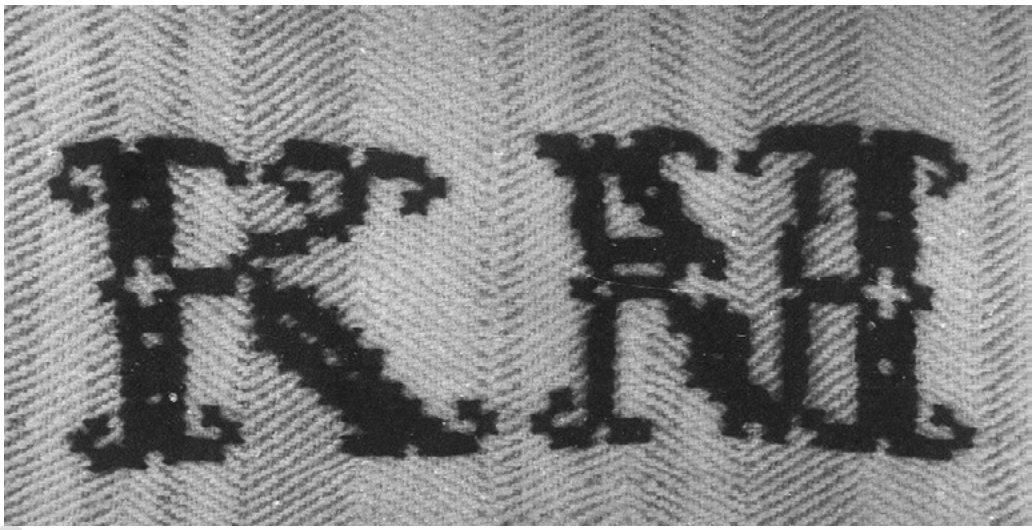

A SZERZŐ ÉLETRAJZI ADATAI

© www.kjnk.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

»NEVEM: LŐRINCZI ETELKA, NYUGALMAZOTT TANÍTÓNŐ VAGYOK.«

1927. január 7-én született Árapatakon.

Édesapja: Dénes János, édesanyja Bálint Mária, földművesek. Tanulmányait Árapatakon kezdte, Sepsiszentgyörgyön, majd Székelyudvarhelyen végezte a református Tanítónőképzőt 1947-ben.

1947-ben Hídvégre, a szomszéd községbe nevezték ki tanítónak, ahol *1948* decemberéig tanított. Innen Árapatakra helyezték. *1982*-ben nyugdíjazták.

Árapatakon az V–VIII. osztályban, felső tagozaton fizikát, kémiát, természetrajzot és kézimunkát tanított; *1972–1982* között a román alsó tagozat oktatója volt.

1956-ban és *1957*-ben a hét osztályos iskola igazgatónője volt. *1958*-ig az iskolai munka mellett táncoktató volt, majd színdarabot tanított az iskolások mellett felnőtteknek, a tantestület magyar pedagógusainak is. *1976*-ban egy helyi népszokást dolgozott fel *Pereformkészítő kaláka* címen. Ennek nemcsak szerzője, betanítója, hanem aktív szereplője is volt, még nyugdíjas korában is, amikor 1986-ban előadták Sepsiszentgyörgyön és Uzonban. *1973–1982* között Árapatakon vezette a Népművészeti Iskola Varrótagozatát felnőttek részére, mint a sepsiszentgyörgyi Népművészeti Iskola külrészlegét. Itt hasznosíthatta a helyi néprajzi gyűjteményét és ismereteit, mert életcéljának tekintette szülőfalujának, Árapatak népi életének megismerését és annak továbbéltetését.

1. ELINDULÁS

Családi környezetemnek köszönhetően a kézimunka, a népművészet iránti szeretetben, annak megbecsülésében nevelkedtem fel.

Mint 5–6 éves óvodás, nagyanyám biztatására egy *sing* (62 cm) hosszú *macskanyomos* mintájú csipkét horgoltam, amit elengedtem a patakon, hogy majd úgy tudjak kézimunkázni, mint a vízfolyás. Ez volt az indulás.

2. ÁRAPATAKI ZSINÓRVARRÁS

III. elemista koromban tanultam meg a *zsinórvarrás*t, vagy fonott-keresztszemes varrást, a következőképpen: nagyanyám egy szalmazsákfejre való vásznat adott a kezembe, valamint tűt és cérnát. Mindent alaposan megmutatva, elkezdte a *botos* nevű mintát varratni velem. Az ő felügyelete alatt tanultam és varrtam ki a ma is meglévő 120 cm hosszú vásznat.

A helyi varrottas mintákat gyűjtöttem, rajzoltam, mint tanuló, később mint tanítónő. Így Csulak Magda által közzétett 125 mintától eltérően, ma már 200 darabot meghaladó gyűjteményem van.

A minták gyűjtésével nem elégedtem meg, hanem azoknak eredeti mintaszerkezetét megőrizve próbáltam alkalmazni falvédőnek, drapériának, díszpárnának, asztalterítőnek, terítőnek. Ezeken belül a formai elhelyezést is variáltam. Így terveztem *1958*-ban egy 12 kockás (kazettás) asztalterítőt a *békaszemes* és *pávás* mintával, helyi közmondásokat rejtve el bele. A tizenkét kocka *rudaskötéssel, tűcsipkével* van összefogva.

1974–76-os években készítettem a kilenc kockás *Bocskai* és *Báthory* címeres asztalterítőt, amelyben a Háromszék nagyjainak reánk hagyott mondásait rejtettem el. Ezek: *Úgy szeretem már Rodostót, hogy el nem felejthetem Zágont* (Mikes). *Erdővidék az én hazám, katonának szült az anyám* (Kriza). *Csak az a valamennyire egész ember, kinek könnyű a toll, s nem nehéz a kasza* (Benedek Elek).

Nem részletezem a többi munkámat, csak a két utolsó varrottas alkotásomat. 1995-ben a református imaterembe terveztem egy helyi varrottas garnitúrát, amiben van: három drapéria, három faliszőnyeg (*izsákos, pelikános* és *kicsi pelikános*) szekrénycsík, kisterítő és egy tizenkét kockás asztalterítő a *Báthory-címeres* és *kicsi pelikános* mintákkal, amit *rudaskötés*sel varrtam össze. Ebbe bibliai idézetet rejtettem el, valamint minden darabba a készítő varróasszony nevét.

1996-ban a református templomba terveztem új varrottast, ahol sikerült minden varrottast eredeti formájában kivarratni, sőt a tizenkét darabból kilencre rojtot is bogoztattam. Itt is minden varró és rojtkötő asszony neve rejtetten bele van varrva, mert ingyenes adomány és munka volt.

Árapataki varrottas tanfolyamot tartottam Hargita megyében Szárhegyen, a *Szépteremtő Kaláka* keretében *1992*-ben és *1993*-ban. *1996*-ban Illyefalván a *Hagyományőrző tábor* résztvevőinek tanítottam a *zsinórvarrás*t.

3. CSIPKE

Varrott csipkegyűjteményem száma a húszat meghaladja, amiből a *rudasköté*s csak Árapatakon fordul elő, ugyanúgy a *csukros bokorkötés* is. A helyi gyűjteményem száma meghaladja a százat.

4. ÍROTT TOJÁS

Tíz éves koromban tanultam meg a viasszal és kandérral való tojásírást. Azóta írom, rajzolom a kimondottan helyi mintákat, az utóbbi években egyre fogyó tojást író asszonyoktól.

Így *1937*-től *1996*-ig 65 alapmintát és annak 272 mintaváltozatát gyűjtöttem össze, azok leírásával együtt. Tojásíró tanfolyamot tartottam Sepsiszentgyörgyön *1992*-ben és *1994*-ben, valamint Illyefalván *1996*-ban.

5. NÖVÉNYFESTÉS

1972-ben összegyűjtöttem a régiek által ismert festőnövényeket, a huszonhat addig ismert növénnyel 278 színárnyalatot állítottam elő. *1993*-ban kísérletezni kezdtem és májusig 35 növény kivonatával 410 színárnyalatot kaptam. (Ez jelent meg a Kriza János Néprajzi Társaság 3. Évkönyvében.) *1993* novemberében már 61 növényből 1031 színárnyalatot nyertem.

6. SZŐTTESEK

Kisiskolás koromban tanultam meg szőni, mivel falunkban háziszőttes textíliából készült régen az ágynemű, az alsó- és a felső ruhanemű. Sokféle szőttest ismertek, de a *szedettes*t nem. Az évek során félszáznál több szőttes mintát gyűjtöttem össze, a minták leírásával és a mintadarabokkal együtt.

1956-ban Csulak Magda tanította meg egy művészi kivitelezésű szedettes készítését, amikor közös erővel megszőttük számomra a *pávás mintájú,* tüllszerű, átlátszó függönyt.

1967-ben szőttem meg az egyénileg tervezett *Árapataki lakodalmas* nagyméretű függönyömet négy jelenettel: *hívogató, leánybúcsú, menyasszonytánc és otthon* címmel.

*Figurális szőttes függönyei*m a továbbiakban balladák. *1976*-ban *Szabó Vilma balladája* három jelenetben, *1980*-ban *Júlia szép lány* három jelenet, *1984*-ben *Kádár Kata*, három jelenet, mindenik átlátszó függönynek szőve.

Gyapjú ágytakarók

1970-ben *Táncbahívás*, négy jelenet, kék alapon. *1973*-ban gyermekjátékaim (*Hinta-palinta, Érj utol kakaska, Hol vagy Péter?*). *1974*-ben árapataki népszokások három képben (*aprószentek, locsolás, nyírfatevés*).

Gyapjú faliszőnyegek

1967-ben *Kezdődik a majális. 1970*-ben a *Már mikor én tizennyolc éves voltam* (népdal), *Elindultam szép hazámból. 1974*-ben *Benedek Elek. 1981*-ben *Kihajtottam a libámat*, négy képben.

Faliszőnyegek gyapotfonalból (szürke alapon fehér minta). Költemények: Tompa László *Magányos fenyő*, Reményik Sándor *Eredj, ha tudsz*, Tompa Mihály *A madár fiaihoz,* Arany János *A rab gólya*, Tompa László *Sasok viharban* és *Fiatal fa a hegyen*, Lévay József *Mikes.* Népdalok: *Tavaszi szél vizet áraszt; Elmegyek, elmegyek; Zöld erdőben, zöld mezőben; Kicsi madár jaj, de fenn szállsz.*

7. TÁRSSZERZŐKÉNT MEGJELENT ÍRÁSAIM

1980: Népismereti dolgozatok. *Fonalfestés és rojtkötés Árapatakon.* 122–129.

ALUTA XVII–XVIII. *Puncte de cusături, aplicate în portul popular din județul Covasna.* Gazda Klára – Lőrinczi Etelka. 251–291.

1995: KJNT 3. Évkönyve. *Fonalfestési kísérleteim növényekkel.* 73–80.

8. ÚJSÁGBAN, FOLYÓIRATBAN MEGJELENT ÍRÁSAIM

Dolgozó Nő. XXXIII. évf. 7. sz. *1977*: *Ne menjen feledésbe*

Dolgozó Nő. XXXVII. évf. 9. sz. *1981*: *Rojtkötés*

Művelődés. XXXI. évf. *1979* február: *Rózsák és szálánvarrottak*

Művelődés. XXXII. évf. *1979* szeptember: *Életre kelt régi rojtok*

Megyei tükör. XIX. évf. 4601 sz. *1986*. nov. 14. Tükör Minta rovat: *Az árapataki zsinórvarrásos minták szerkezeti összetétele és azok elnevezései*

Megyei tükör. XIX. évf. 4607 sz. *1986*. nov. 21.: *Árapataki botos*

Megyei tükör. XIX. évf. 4631 sz. *1986*. dec. 19.: *Árapataki zsinórvarrás*

Megyei tükör. XX. évf. 4671 sz. *1987*. febr. 6.: *Veszettutas*

Megyei tükör. XX. évf. 4695 sz. *1987*. márc. 6.: *Muszályformás*

Megyei tükör. XX. évf. 4725 sz. *1987*. ápr. 10.: *Kakastarés*

Megyei tükör. XX. évf. 4731 sz. *1987*. ápr. 17.: *Kakastarés változat*

Háromszék. 852. sz. *1993*. ápr. 10.: *Húsvéti népszokások Árapatakon*

Csernátoni füzetek. *1994*. márc. 9.: *Húsvéti tojásfestés*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

9. EGYÉNI KIÁLLÍTÁSAIM VARROTTASAIMMAL ÉS SZŐTTESEIMMEL

Árapatak: 1972. június 21-től július 10-ig.
Sepsiszentgyörgy: 1973. nov. 16-tól dec. 6-ig.
Barót: 1973. december 9-től december 25-ig.
Kézdivásárhely: 1987. április 25.

10. KÖZÖS KIÁLLÍTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELEM HELYEI 1972-TŐL 1989-IG

Árapatak, Bálványos, Bukarest, Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely.

11. AZ ÉLETUTAMRÓL MEGJELENT ÍRÁSOK

Gazda Klára: Lőrinczi Etelka textilmunkái. Népi mesterek. Sepsiszentgyörgy. *1977*. 29–48.

Péter Sándor: Lőrinczi Etelka kiállítása. Megyei Tükör 1120 sz. *1973*. december 1.

Kósa Szántó Vilma: Még egyszer Lőrinczi Etelka szőttes és varrottas kiállításáról. Megyei Tükör 1123 sz. *1973*. december 5.

Ezeken kívül megjelent a munkáimról több mint hetvenöt cikk az *Előre*, *Művelődés*, *Dolgozó Nő*, *Megyei Tükör*, *Háromszék* stb. hasábjain.

12. TÉVÉFILM

Gyapjúban álmodja a színeket (Portréfilm a háromszéki Dénes Etelka népművészről). Ferenc Réka alkotása. Bemutatta a Duna TV. *1995*. március 8-án.

Ugyancsak Ferenc Réka alkotását mutatta be a Duna TV *1995* áprilisában *Lőrinczi Etelka árapataki hímes tojásai* címen.

A sepsiszentgyörgyi helyi televízió felvétele húsvétra készült Árapatakon 1996-ban: Lőrinczi Etelka: *A tojásírás technikája és az írott tojások jelentősége* (20 perc). Bemutatta a helyi adó *1996*. április 2–4.

13. SZAKMAI KITÜNTETÉSEIM, DÍJAIM

Kulturális Érdemérem 1. fokozat. *1978* Sepsiszentgyörgy.

Országos díjaim a *Megéneklünk Románia* néprajzi részlegén:

Varrottasaimmal és szőtteseimmel: *1977*-ben I. díj; *1979*-ben I. díj; *1981*-ben I. díj; *1985*-ben II. díj; *1987*-ben II. díj.

Néprajzi díjaim Budapestről (a Néprajzi Múzeum által meghirdetett pályázaton való részvételem során):

1992-ben II. díj: *Árapataki írott tojások;*
1993-ban I. díj: *Fonalfestés festőnövényekkel Árapatakon;*
1994-ben I. díj: *A kender termesztése és felhasználása Árapatakon;*
1995-ben III. díj: *A juh és termékeinek felhasználása Árapatakon;*
1996-ban III. díj: *Árapataki csipkék;*
1997-ben IV. díj: *Tél a gazdaember életében Árapatakon.*

Erdélyi Gazda folyóirat által meghirdetett *pályázaton:*

1997-ben I. díj: *Juhhús-készítmények és juhhús hagyományos tárolási és tartósítási receptek Árapatakon*

1997-ben dicséret és könyvjutalom: *A juh-, a bivaly és kecskesajt hagyományos elkészítési, tárolási és tartósítási receptje.*

A Kriza János Néprajzi Társaságtól kapott *díjaim:*

1992-ben II. díj: *Árapataki írott tojások;*
1994-ben II. díj: *Fonalfestési kísérleteim;*
1996-ban I. díj: *Disznótartásból való élés Árapatakon.*